

PFU-SAK NR. 209/11 (A, B)

KLAGER: A: Bent Luther, Postboks 1059 Bragernes, 3001 Drammen
B: - Adv. Endre S. Refsdal pva klient, Advokatfirma Stabell & co, Postboks 599, Sentrum, 0106 Oslo Oslo

TELEFON:

PUBLIKASJON: Dagbladet

PUBLISERINGSDATO: 23.07.11 -14.09.11: 36 forsider, enkeltsaker: 17.08.11 og 23.08.11

STOFFOMRÅDE: Terror

GENRE: Forsider/Nyhetsartikkel

SØKERSTIKKORD: Hensynet til ofre og pårørende, bildebruk, saklighet og omtanke

REGISTRERT: 25.08.2011 (klage A)
16.09.2011 (klage B)

BEHANDLET I SEKR.: 26.08.2011 (klage A)
20.09.2011 (klage B)

BEHANDLES I PFU: 15.12.2011

FERDIGBEHANDLET: 15.12.2011

BEHANDLINGSTID: 110 dager (klager A), 89 dager (klager B)

KLAGEGRUPPE:

PFU-KONKLUSJON:

HENVISNING VVPL.:

RETTSBEHANDLING:

OMTALE/ANONYM.:

MERKNADER: Delvis parallellklage mot VG, sak 200C/11.

SAMMENDRAG:

Dagbladet hadde i perioden **lørdag 23. juli til onsdag 14. september** trettiseks (36) forsider, av femtifire (54) mulige, med bilde av Anders Behring Breivik. På tjuesju (27) av forsidene var Anders Behring Breivik hovedoppslaget/hovedbildet og på de ni (9) andre var bildet av ham underordnet/undersak (se vedlegg av alle forsidene).

Onsdag 17. august hadde Dagbladet en forside med Anders Behring Breivik iført eget «gallaantrekk». Bildet var hentet fra hans mye omtalte manifest og følgerlig et bilde han selv hadde regi på. Tittelen var «**Morderen krever SNIPPKJOLE i retten**» og undertittelen «**Bistandsadvokater RASER**». Bildetekst: «**ANTREKK: Slik ønsker Anders Behring Breivik å framstå i retten.**» Inne i avisen handlet artikkelen om Breiviks krav om å få gå i egen dress, såkalte «gallaantrekket», under fengslingsmøtet.

Tirsdag 23. august publiserte Dagbladet en sak om Breivik som omhandlet hans kontakt med en kjendis. Stikktittel: «**RYSTENDE MØTE MED MASSEMORDEREN**» og hovedtittel: «**SKRØT til kjendiser**». Forsiden var illustrert med et bilde av ham og sitatene: «**"Om ett år er jeg tre ganger mer kjent enn deg"** fra **ANDERS BEHRING BREIVIK**» og «**"Jeg fikk frysninger på ryggen"** fra **SUPERKJENDIS**». Inne i avisen var tittelen «**"Om ett**

år er jeg tre ganger MER KJENT ENN DEG”» og undertittelen «Breivik skrøt til A-kjendis på bar».

Ingressen:

«På byen kontaktet Anders Behring Breivik kjendiser og kulturelite. Da han tidligere i år ble kastet ut av utestedet Palace Grill i Oslo, varslet masseorderen at noe var i gjære»

Samme artikkel ble publisert på nett og var illustrert med et bilde fra utestedet Skaugum. Bildetekst:

«FORFERDET: Til en norsk A-kjendis skrøt Anders Behring Breivik om at han om ett år seinere ville være svært kjent. Kjendisen ante ikke hva Breivik mente - før bildene av Breivik ble lekket i pressen.»

Av brødteksten går det frem at foruten A-kjendisen, hadde også Anders Behring Breivik tatt kontakt med en tidligere stand-up-komiker og en modell. Under mellomtittelen «Playboy-modell» sto det:

«Breivik har også kontaktet tidligere Playboy-modell Monica Hansen, som også har deltatt i «Norske Hollywoodfruer». Den første meldinga kom for et halvt års tid siden. - Jeg fikk en høflig melding, som jeg ofte får på Facebook. Han skrev blant annet: «Du gjør det så bra, du er norsk». Det var ikke noe flørting, det var helt vanlig, sier Hansen til Dagbladet. Hun understreker at hun aldri svarte, men at drapsmannen likevel sendte henne flere meldinger, og han skal også ha sendt med bilde av seg selv i gallaantrekk med medaljer på brystet.»

I artikkelen var det et bilde av modellen, med bildeteksten:

«MODELL: Monica Hansen har vært månedens babe i Playboy. Hun er kontaktet av Anders Behring Breivik.»

KLAGEN:

Sekretariatet har valgt å behandle de to klagen som én sak fordi det klages på samme forhold: *gjentatte publiseringer av bilder av Anders Behring Breivik på forsiden av Dagbladet*. Klage B gjelder i tillegg til forsiden, to konkrete artikler.

Klager A er en vanlig leser, Bent Luther. Han skriver «Klagen gjelder avbildning fra og med august, etter at det var kjent for avisens redaksjon at pårørende reagerte på dette.»

Klager opplyser at han tok kontakt med Dagbladets redaktør og ba avisen avstå fra en slik bildebruk. Det vises også til at støttegruppen for Utøya-ofrene har bedt om det samme. Klager skriver: «Svært mange mennesker har uttrykt avsky for denne form for avbildning[...]Likevel har Dagbladet fortsatt med avbildning på forsiden, senest i dag 24.08.11. Bildepubliseringen er hensynsløs og krenkende og i strid med de presseetiske regler punktene 4.6 og 4.7. For egen del vil jeg tilføye at medier som farer frem så vidt hensynsløst i realiteten bedriver trakassering av ofrene og dertil løper drapsmannens ærend ettersom han

selv har ønsket mest mulig publisering.»

Klage B er advokat på vegne av etterlatte. Klagen gjelder det totale antall forsider med bilder av Anders Behring Breivik. I tillegg klages det på to konkrete forhold; forsidebildet av Breivik i eget gallaantrekk fra 17. august og barbesøk-saken fra 23. august. Slik klager ser det, har Dagbladet feilvurdert interessen motsetningene mellom hensynet til de berørte og forholdet til den allmenne interesse.

I klagen heter det: «Det som særlig har vært vanskelig for de etterlatte er den eksponeringen den siktede har fått, gjennom bilder og omtale av motiver, personlighet etc. [...] Av konkrete saker nevnes særlig de utallige bildene av siktede til og fra tinghuset, bevæpnet i sin uniform, i galla-antrekk, i private sammenhenger etc. [...] De etterlatte sier at disse sakene, som har stått på forsiden av avisene, og derfor er umulig å unngå i det offentlige rom, gjør det vanskelig for dem å bevege seg utenfor døren, en kort tur til butikken kan virke uoverkommelig. Dette er med på å legge stein til en allerede uhåndterlig byrde.» Advokaten mener dette kunne vært unngått med enkle grep ved å la være å publisere overskrifter og bilder på forsiden av avisen.

Når det gjelder de konkrete sakene, kan ikke klager forstå hvordan omtalen av Breiviks barbesøk, deriblant møtet med en A-kjendis, skal ha allmenn interesse, «sett opp mot smerten en slik artikkel påfører de som er berørt». Klager viser også til nettsaken med bilde av en Playboy-modell. Slik klager ser det, har dette ikke relevans for 22. juli-hendelsene, og klager finner omtalen uverdig for de pårørende: «Det anføres at slike underholdningsjournalistiske grep ikke kan forsvares ved omtalen av en så alvorlig sak som denne.» Når det gjelder «gallaantrekk»- forsiden, mener klager at Dagbladet har gått gjerningsmannens ærend, ved å gi han den ønskede eksponering. Det anføres at denne saken ikke bærer preg av den kritiske journalistikk som klager mener er påkrevet, og klageren hevder det ikke er i den allmenne interesse å vite hvordan gjerningsmannen ønsker å kle seg i et fengslingsmøte.

Klager forstår medienes samfunnsoppdrag, og at pressen har en viktig oppgave når det gjelder kritisk gjennomgang av de ansvarlige samfunnsaktører, men skriver: «Det fremstår som uforståelig for mange etterlatte og fornærmede at særlig Dagbladet og VG kan oppleves å opptre som "nyttige idioter" for gjerningsmannens selveksponeringsprosjekt. Mye av den journalistikken som særlig Dagbladet har bidratt med er i beste fall egnet til å pirre kikkerlysten til lesere som står langt unna de som er direkte berørt av hendelsene. Det er vanskelig å forstå at disse sakene har noe med pressens samfunnsrolle å gjøre. Etter vårt syn innebærer imidlertid de nevnte sakene klare brudd på punkt 4.6 der det heter at pressen skal "ta hensyn til hvordan omtale av ulykker og kriminalsaker kan virke på ofre og pårørende".»

TILSVARSRUNDEN:

Dagbladet avviser klagene, og mener avisens vurderinger er i tråd med god presseskikk.

Tilsvaret til klager A

Avisen oppfatter at klager mener det er i strid på Vær Varsom-plakatens punkt 4.6 og punkt 4.7 å trykke portrettet av Breivik minst åtte dager i strekk, etter at klager selv og støttegruppen for Utøya ba avisen om å la være.

Dagbladet forstår at det ikke er innholdet i selve sakene som klager reagerer på, og finner derfor ingen grunn til å argumentere for sakenes journalistiske kvalitet.

Videre mener Dagbladet det vil være et presseetisk blindspor å sette en mengdebegrensning på antall bilder eller artikler en avis skal publisere. Avisen er ikke kjent med at det i andre vestlige demokratiske land hvor forbrytelser skjer, er restriksjoner på bildebruk. Skulle PFU konkludere med at portretter av Breivik bør være undergitt spesielle presseetiske begrensninger, mener avisen det ville bli betydelige avgrensingsproblemer. Avisen spør: «Skal slike bildebegrensninger også praktiseres for andre terrorister og gjerningsmenn?» Dagbladet mener heller ikke at et slikt standpunkt finner fotfeste i VVPL.

Videre heter det: «Dagbladets jobb er å drive nyhetsformidling. Det er sakens størrelse og alvorlighetsgrad som avgjør omfanget av dekningen og også antall førstesider.»

[...] «I et åpent og fritt informasjonssamfunn kan navn og bilde på den ansvarlige etter terrorbombingen i Regjeringskvartalet og drapene på Utøya ikke gjemmes bort, verken i internettets mørkeste hjørner, i politiets saksmapper eller i offentlige utredninger.[...] Gjerningsmannens navn og bilde, hans forhistorie, bakgrunn og personlige forutsetninger, står helt sentralt både i mediernes dekning av saken og i politiets etterforskning.»

Dagbladet kan heller ikke forstå at avisen skal ha trakassert ofre eller løpt gjerningsmannens ærend: «Dagbladets journalistikk har fokusert på å avkle det mystiske og opphøyde bildet gjerningsmannen har ønsket å skape. Dagbladets artikler har punkt for punkt vist hvordan Anders Behring Breivik har bløffet og løyet om sin egen person. [...]» Dagbladet viser til en kommentar (25.08.11) fra Aftenpostens redaktør, Hilde Haugsgjerd, hvor hun etterlyste mer kunnskap om Breivik og hans motiver for å kunne forstå, trekke lærdom og forebygge at slikt kan skje igjen.

Når det gjelder brudd på punkt 4.7, anser ikke Dagbladet dette punktet for å være relevant da det er ment å beskytte personer som omtales i forbindelse med klanderverdige og straffbare forhold. Avisen mener det var riktig å identifisere Breivik, og kan vanskelig se at han noen gang vil oppnå det vern som punkt 4.7 gir andre lovbrytere.

Slik Dagbladet ser det, er heller ikke punkt 4.6 relevant: «Formålet med denne bestemmelsen er å verne mennesker i sorg og ubalanse mot å bli eksponert i mediene på en belastende måte. Samtidig stilles det krav til dekningen av ulykker og kriminalsaker. Dette er en problemstilling som er ytterst aktuell i 22. juli-dekningen, ikke minst i de første døgnene etter terroranslagene. Men denne bestemmelsens formål er ikke å verne ofre og pårørende mot å se gjerningsmannens portrett, selv om dette kan være en stor belastning. Heller ikke i denne forbindelse har vi funnet praksis fra PFU som kan underbygge en påstand om at man har et vern mot å bli eksponert for gjerningsmannens portrett.» Avisen viser til en PFU-uttalelse (sak nr. 149/2006) hvor det ble slått fast at pårørende ikke kan gis veto rett over hva som skal publiseres. Dagbladet skriver: «Et slikt prinsipp ville gi helt uakseptable konsekvenser for ytringsfriheten». Slik Dagbladet ser det, skal dette prinsippet «stå like sterkt – om ikke sterkere – etter 22. juli 2011».

Dagbladets argumentasjon for bildebruken:

Sakens alvorlighetsgrad og informasjonsbehovet

Anders Behring Breivik er siktet for terror og har erkjent å stå bak 77 overlagte drap og et svært høyt antall drapsforsøk. Handlingene har i fredstid ingen sidestykker i norsk eller internasjonal historie. Dagbladet skriver: «Den offentlige interessen rundt denne saken er og

vil forbli så stor, både nasjonalt og internasjonalt, at vi ikke kan definere bort eller fornekte gjerningsmannens identitet.» Dagbladet viser også til andre nasjonale saker (Tsunami, Orderud m.fl.) hvor dekningen har vært omfattende og forsidebildene mange.

Hovedfokus: å avkle ABB

Avisens hovedfokus vært å avkle ABB. Slik Dagbladet ser det, må hans ideer møtes med analyse, kritikk og motargumenter: «Alternativet er at hans ideer blir diskutert i lukkede rom på nettet, hvor folk som deler Behring Breiviks holdninger får operer i fred. Dagbladet og andres mediers dekning av Behring Breivik har dag for dag avdekket de løgnene hele hans terror- og drapsoperasjon bærer preg av. Dagbladet dekning har også inneholdt en større gjennomgang av hvordan Breivik bløffer med bilder, uniformer og faktaopplysninger i et forsøk på å skape et annet, opphøyd bilde av hvem han egentlig er. Det er pressens oppgave å korrigere dette bildet i det offentlige rom gjennom journalistikk og åpen debatt.»

Pårørende og publikum ingen enhetlig gruppe

Dagbladet viser til at pårørende og publikum har ulike oppfatninger og ønsker om hvordan terrordekningen skal være. Noen vil verken se eller høre om Breivik, andre oppfatter ikke bildebruken problematisk.

Avisen skriver: «Det inngår i Dagbladets redaksjonelle vurderinger at det for pårørende, og kanskje særlig for barn og ungdom som er blitt skutt på eller jaget av gjerningsmannen på Utøya, kan være en tilsvarende belastning å se bildet av Anders Behring Breivik gjentatte ganger. Nettopp av den grunn har vi lagt vekk på å avdempe billedbruken, og gjennomgående å bruke bilder han ikke har hatt kontroll over. Men vi tror at mange av disse ungdommene forstår at siktede ikke kan gjemmes bort. Ut fra tragediens enorme omfang, vil det også være galt å si at saken er blitt overdimensjonert.» Dagbladet viser til at avisen har vært restriktiv med bruken av hans egne bilder, og nesten uten unntak brukt bilder avisen selv har tatt, det vil si Breivik i politibil på vei fra fengselet.

Til slutt: «Vi mener det er journalistisk vesentlig å sette søkelys på Anders Behring Breiviks bakgrunn og personlige forutsetninger i lang tid fremover. Det er fremdeles ikke gått to måneder siden terroranslagene, [...] Saken er helt i startfasen. Det er uavklart om siktede er strafferettslig tilregnelig og når etterforskningen kan slutføres. Det er uavklart om gjerningsmannen i ett og alt opererte alene. Vi vet fremdeles ikke når rettsaken starter. Fra Palme-saken i Sverige har vi lært at fortielser og konspirasjon opprettholder og forsterker opplevelsen av å gjennomgå nasjonale traumer. Å fastslå at det å trykke en serie portrettbilder på Dagbladets førsteside er i strid med god presseskikk – i en sak som gjelder det verste angrepet mot Norge i moderne tid - vil være stikk i strid med VVP art. 1.3, som slår fast at pressen skal verne om ytringsfriheten, trykkefriheten og offentlighetsprinsippet. Vi kan ikke gi etter for press fra noen som vil hindre åpen debatt og fri informasjonsformidling.»

Tilsvaret til klager B

Dette tilsvaret inneholder mye av det samme som tilsvaret til klager A, men er noe mer omfattende. Dagbladet skriver også her at det er sakens størrelse og alvorlighetsgrad som er avgjørende for omfanget av dekningen. Det vises til avisens historie, at Dagbladet alltid prioriterer de største nyhetssakene på førstesidene. Videre hevder avisen at Dagbladet er blant de aviser som sterkest prioriterer nyheter. Dagbladet hadde terrorsaken som førstesideoppslag fram til regjeringens minnemarkering 22. august. Etter dette, ble Libya prioritert. Ifølge Dagbladet var dette en bevisst prioritering, da avisen ikke fant det naturlig å

slå opp andre saker. Avisen skriver: «Vi mente at terrorsakens alvor tilsa høy prioritering over tid. Fra leserne fikk vi også mange positive tilbakemeldinger på dette, i den forstand at mange andre oppslagssaker og nyhetshendelser for dem ville fremstått som trivielle i en periode hvordan nasjonene var så preget av terrorangrepet.» Dagbladet skriver at den var den eneste avisen som holdt saken på hovedplass i en måned: «Antall førstesider om terrorangrepene i Dagbladet skyldes alene saken alvor, karakter og omfang.»

Slik Dagbladet ser det, er mediernes samfunnsrolle i denne saken å grave fram det journalistiske råstoffet til senere kommentarer og analyser. Avisen viser til at «*pressen er historiens kladdebok*», og at ingen vet hvilke informasjon som vil vise seg å være viktig og hvilke informasjon som vil være uvesentlig: «Den kunnskapen har vi bare i ettertid, og bare fordi temaet har blitt endevendt på jakt etter nettopp de detaljene som kan forklare, dette er mediernes og ytringsfrihetens betydning (ikke bare politi og myndigheters jobb alene).»

Dagbladet skriver at prosjektet har vært å følge sporene og kontaktnettet til Breivik. Det vises til medarbeidere i en rekke land (Europa, Malta, Polen, Frankrike, USA, England, Sverige) og at avisen er den som i størst grad har hatt et slikt fokus på Breiviks tidligere liv, tanker og manifest, noe også forsidene gjenspeiler. For Dagbladet er det urimelig at dette kalles spekulativ journalistikk: «All journalistikk er vinklet med det mål for øye at man skal ha frem essensen i saken. Det er en del av Dagbladets oppdrag å presentere stoff på en så vidt enkel og oversiktlig måte at stoffet skal bli tilgjengelig for flest mulig [...] vårt prosjekt med å avkle ABB har vært en journalistikk som ligger i kjernen av samfunnsoppdraget [...]». Avisen kan overhodet ikke se at den har opptrådt som "*nyttig idiot*" for Breivik: «Det er liten grunn til å tro at det var denne avsløringen av hul ideologi, tomme fakter og farlige livsløgner drapsmannen har ønsket seg.»

Slik Dagbladet ser det, kan ikke gjerningsmannen gjemmes bort: «En viktig oppgave for pressen er å møte ABBs ideer med analyse, kritikk og motargumenter. Alternativet er at hans ideer blir diskutert i lukkede rom på nettet, hvor folk som deler ABB holdninger får operere i fred.» Skulle avisen bli felt for å ha gitt terrorsaken for mye og for detaljert oppmerksomhet, mener Dagbladet det vil skape store problemer for en grundig og korrekt dekningen av rettsaken i mediene, det vil fungere som forhåndssensur. Ifølge Dagbladet vil det komme nye ønsker om at han skal ties i hjel, men at dette er et ønske mediene ikke kan bøye seg for. Avisen mener at en nyhetsstrøm preget av selvsensur, restriksjoner og mengdebegrensning vil svekke grunnlaget for å trekke lærdom fra saken seinere.

Om bildene

Avisen opplyser å ha vært meget restriktiv når det gjelder bildebruk og detaljnivå: «For Dagbladet er bilder en like viktig del av den journalistiske dekningen som det er for TV. Vårt journalistiske arbeid med å avsløre Breiviks løgner, hans dobbeltliv, ble prioritert på førstesiden. For oss henger sak og bildet tett sammen, vi skiller ikke mellom tekstuell og visuell dekning av en sak. Vi vil hevde at det vil være umulig om papiravisene skal underlegges andre regler for presseetisk enn det de øvrige medier gjør. Argumentet om tilstedeværelse i butikk er forståelig, men det er rett og slett uholdbart i en digital hverdag, hvor både TV-kanaler, nyhetsnettsteder eksponeres i stadig større grad ute i det offentlige rom med skjermer satt opp i bussterminaler, restauranter og transportmidler.» Det vises til at avisen har brukt egne, såkalt «passive», bilder hvor ABB sitter i håndjern i politibilen på vei fra fengselet.

Siden Dagbladet ofte får anklager om økonomiske motiver, ønsker avisen å opplyse at dekningen av terrorsaken på ingen måte har gitt noe plussregnskap for avisa: «Det er et stort

tapsprosjekt som vi har valgt å satse på fordi dekningen av terrorsaken er sentralt plassert i kjernen i vårt samfunnsoppdrag.» Avisen finner det også merkelig at det er løssalgsavisene som får kritikk for mengden i dekningen, og viser til NRK og Aftenposten som har overgått avisen i antall artikler. Dagbladet kan heller ikke se hvordan avisen er noen versting hva gjelder etiske overtramp. Det vises til «aktive» bilder av ABB som VGs rekonstruksjon og NRKs skytebilder. Videre pekes det på Dagsavisen førsteside 23.7. Dagbladet mener derfor det er uholdbart om bildene av en ABB i håndjern skulle bli felt, og ikke VGs og NRKs bilder: «Når man vurderer den totale pressedekningen, våger vi den påstand at Dagbladet vært den fremste til å avdekke siktedes bløff-historier og skjulte liv.»

Dagbladet avviser at det har vært noen leserstorm mot forsidebildene, inntrykket har heller vært at det store flertall har hatt et stort behov for informasjon og forstår at bildene er viktige deler av sammenhengen. Det vises til at medienes politikritikk har fått flere reaksjoner, enn Dagbladets førstesidebilder.

Hensynet til pårørende versus pressens rolle

Avisen er enig i at en redaksjon må ta hensyn til pårørende, men anfører at avisene ikke bare kan redigere etter det. Det finnes ikke en mediedekning som vil passe best for alle: «Mens noen ikke vil se eller høre ABB blir andre oppgitt når mediene slutter å omtale hendelsen.» Videre opplyser Dagbladet at avisen etter direkte innspill fra pårørende minsket størrelsen på bildene og fortok ytterlige begrensninger på hvilke bilder avisen har benyttet. Samtidig mener avisen at bilder er viktig og riktig: «Vi ønsker ikke å gi ham en særstilling over alle andre massedrapsmenn, krigsforbrytere og terrorister.[...] At vi skal tabufisere en gjerningsmann ved å velge svarte bildeflater fremfor portrett, er et helt nytt krav. Pressehistorien er full av eksempler på omtale av ondskap.»

Dagbladet opplever klagen mer som et angrep på budbringer enn en reaksjon på eksponeringen av en massedrapsmann. Ifølge avisen er det ikke uvanlig å få reaksjoner både på førstesider og bildebruken, og avisen skriver: «som budbringer vet de at dette er en konsekvens av en nyhetssatsning». Avisen ser at klager opplever omtalen av gjerningsmannens motiver som smertefull, men skriver: «[D]et smertefulle må primært være gjerningsmannens motiver og handlinger, ikke omtalen av dem.» På den annen side, skriver Dagbladet: «[M]an kan ikke se bort fra at andre ville føle det provoserende dersom terrorangrepet og terroristen ikke hadde blitt prioritert og gransket av mediene. Dersom andre, kanskje mer kommersielle og mindre traumatiske saker ble prioritert, kunne det gitt andre en sterk opplevelse av at tragedien ble underspilt eller neglisjert.» Avisen viser til erfaringene fra Beslan «som viste at fraværet av en grundig og insisterende presse kan være langt vanskeligere for de etterlatte enn en kritisk og nærgående dekning». Pressens plikt er ofte å dekke det som er ubehagelig, og avisen legger ved flere eksempler på nyhetssaker som har skapt reaksjoner.

De konkrete sakene:

Dagbladet mener det er allmenn interesse for å kartlegge Breiviks bevegelser de siste årene, og at det er relevant å finne ut av hvem han var sammen med. Når det gjelder barbesøksaken, skriver Dagbladet: «At massedrapsmannen aktivt kontaktet kjente mennesker er helt ny informasjon. Det må også tilføyes at dette var opplysninger som etter det Dagbladet erfarer var nye for politiet, og som politiet har vært svært interesserte i.» At omtalen skal være uten allmenn interesse, finner Dagbladet uten presseetisk forankring. Slik Dagbladet ser det, er belastningen for pårørende at siktede ser ut til å ha planlagt anslagene i lang tid, ikke at dette omtales. Avisen mener også at omtalen av Monica Hansen (Playboy-modellen) er relevant. Det vises til at Hansen gjentatte ganger ble kontaktet av Breivik, og at han også

sendte henne bilder av seg selv iført gallaantrekk. For øvrig mener Dagbladet at omtalen av Hansen, både i tekst og bilder, er meget dempet.

Når det gjelder førstesiden 17. august, mener Dagbladet at det var riktig å skrive om hvordan gjerningsmannen ønsket å kle seg i fengslingsmøtet. Det vises også til at Oslo Tingrett la ut denne informasjonen på egen nettside. Ifølge avisen var det godt journalistisk begrunnet å bruke et bilde av Breivik i gallauniform i denne saken, og mener avisen må kunne billedlegge omtalen på en slik måte den finner nødvendig: «Igjen vil dette være å skyte budbringeren: Siktedes ønsker var åpenbart støtende, men det betyr ikke at det var feil å offentliggjøre saken».

Dagbladet mener heller ikke omtalen er i tråd med ABBs ønsker, men er drevet av ren journalistisk drivkraft: «En bred mediedekning av terrorangrepet, etterforskningen og rettssaken er en grunnleggende forutsetning for at vår liberale rettsstat skal bestå den prøven terroranslagene har satt oss alle på. Vi er ikke tvil om at rettssaken for de etterlatte vil være en stor belastning. Men alternativet - en omtale preget av restriksjoner og selvsensur ut over det som vil følge av alminnelige presseetiske prinsipper - vil være langt verre.»

Klager A skriver: «Klagen er fremmet fordi jeg som privatperson i likhet med svært mange andre er av den oppfatning at slik offensiv billedbruk i det nevnte omfang er svært støtende og åpenbart en stor belastning for de mennesker som er direkte berørt.» [...] «Det må nødvendigvis være svært belastende for de pårørende å få "gnidd" sitt barns morder opp i ansiktet over alt man snur og vender seg kort tid etter det forferdelige attentatet. For undertegnede er det svært støtende at Dagbladet bedriver rå jakt på nysgjerrige avislesere på denne måten. I den grad det er utvist en presseetisk unntakstilstand er det nettopp Dagbladet som har bedrevet en slik med sin hensynsløse billedbruk på forsiden og ikke PFU. I flere kiosker og butikker snudde eierne avisbunkene når dette pågikk som verst slik at man skulle slippe synet av ABB. Noe lignende har vel aldri skjedd før.»

Videre: «I Dagbladets tilsvaer forsøkes det delvis å bli trukket paralleller med andre terrorsaker i andre land til støtte for en anførsel om at det er umulig å praktisere et skille når det gjelder bildepublisering. Hvilket geografisk nedslagsfelt en avis har, synes dermed ikke å skulle tillegges noen vekt om jeg forstår Dagbladet riktig. Forøvrig går Dagbladets argumentasjon langs de linjer at man er forkjempere for balansert nyhetsformidling og informasjon sågar med det formål at terror skal forebygges. Det er etter undertegneds oppfatning usannsynlig frekt å hevde at bildene på forsiden skal ha denne funksjonen.[...] Avslutningsvis har Dagbladet trukket inn Palmesaken på en slik måte at forsidebildene av ABB synes å skulle forebygge nasjonale traumer. Ytringsfriheten generelt kan heller ikke påberopes til støtte for en hensynsløs bildeeksponering. Man har konkrete grenser for ytringer i det presseetiske regelverk.»

Til slutt: «Det er ingen som forsøker å presse Dagbladet i retning av å hindre åpen debatt og fri informasjonsformidling i denne sak. Det man ber om er at det utvises alminnelig hensynsfullhet slik de fleste andre trykte medier i dette land har utvist.» For klager fremstår det helt åpenbart at god presseskikk er brutt.

Klager B bestrider ikke at pressen skal ha full adgang til å dekke 22. julisaken, ei heller å etterkomme offentlighetens informasjonsbehov - også når det gjelder Breiviks motiver og bakgrunn. Det klager ønsker PFU skal ta stilling til, er om den totale eksponering av gjerningsmannen på forsiden, i tillegg til to enkeltsaker, er brudd på Vær Varsom-plakatens

punkt 4.6. Slik klager ser det, har ikke Dagbladet vist tilstrekkelig hensyn til ofre og pårørende: «Det bestrides ikke at det kan ha allmennhetens interesse å publisere bilder av Breivik, men at dette burde vært minimalisert for å skåne en allerede traumatisert gruppe fornærmede og etterlatte.»

Klager skriver at det er bare Dagbladet og VG det reageres på: «Dette fordi dette er de to største riksdekkende avisene som har forsider som synes best i det offentlige rommet, og som således har blitt opplevd som mest belastende.» Klager kan derfor ikke se hvordan andre medieres dekning av hendelsene skal være relevante, ei heller den utenlandske dekningen, da pårørende og etterlatte ikke eksponeres ufrivillig for disse avisene.

Slik klager ser det, skiller Utøya-saken seg fra andre saker: «[V]ed at det totale omfanget av fornærmede og berørte familier er av helt andre dimensjoner. Når omfanget av pårørende er så stort som i vår sak, tilsier dette et skjerpet krav til de presseetiske vurderingene. Man må anta at godt over 1000 mennesker som kan sies å være direkte berørt, ender ved at de er i nærmeste familie av de avdøde eller var til stede på Utøya eller i Regjeringskvartalet.»

Advokaten skriver at det ikke bare er hans klienter som har reagert på eksponeringen av Breivik, og viser blant annet til leder for støtgruppen for pårørende, Trond Henry Blattmann.

Klager opplyser at for pårørende og etterlatte har belastningen blitt tyngre ved stadig å se bilder av Breivik i det offentlige rom, og derfor må en slik eksponering av Breivik kreve en særlig begrunnelse. Klager legger ved et innlegg publisert i Dagsavisen 26. september hvor en psykolog fra UiO skriver om skadevirkningene som kan oppstå som følge av medienes eksponering av gjerningsmannen.

Når det gjelder «barbesøk-saken», kan ikke klager se at avisen har avkledd Breivik, og skriver: «Jeg kan ikke se at Dagbladet har tilstrekkelig begrunnet hvorfor det er av allmenn interesse å lese hvordan Breivik har oppført seg en kveld på byen, eller hans ønske om å komme i kontakt med nakenmodeller.» Når det gjelder «gallaantrekk-saken», finner klager det særlig støtende at bildene er publisert fra hans manifest.

Til klager A

Fastholder det tidligere tilsvaret.

Til klager B

Dagbladet peker på at klagen gjelder en serie oppslagsbilder og to enkeltreportasjer i august – kort tid etter terrorangrepene. For Dagbladet er dette viktig, fordi «det totale omfanget av billedbruken» må sees i en kontekst der den samlede pressedekningen inngår som et vesentlig element. Det var også derfor, skriver Dagbladet, at avisen fant det nødvendig å vise til andre mediers omtale og bildebruk i saken.

Dagbladet viser deretter til dekningen av det åpne fengslingsmøtet, og skriver: «Hans utseende og reaksjoner er blitt inngående beskrevet av mediene, og hans portrett er gjengitt av avisens rettstegnere.» Det vises også til en film fra fengslingsmøte som ligger ute på internett. Dagbladet forstår at dette er en ny belastning for de berørte, og spesielt det å se siktedes mangelfulle følelsesmessige register i møte med offentligheten, men samtidig skriver avisen at mange av de overlevende har uttrykt lettelse over å se siktede i en kontekst der samfunnet har kontroll over ham. Det vises også til at noen var skuffet over at dommeren ikke tillot Breivik å si noe til pårørende.

Videre viser Dagbladet til at avisen har foretatt grundige vurderinger i forbindelse med bildepublikeringen. Det vises til at synspunktene fra pårørende er én faktor i en slik vurdering, men Dagbladet hevder klager tar feil når han utover dette mener det skal fremmes en ytterligere begrunnelse fordi enkelte får en tyngre belastning enn andre ved å se gjerningsmannens portrett. Slik avisen ser det, er dette løsrevet fra de presseetiske retningslinjene avisen styrer etter.

Når det gjelder de to enkeltsakene er avisen sterkt uenig i at det ikke skal være offentlig interessant å få kunnskap om terroristens oppførsel, kontaktflate og interesser i dagene og årene forut for 22. juli. Avisen skriver også at manglende offentlig interesse ikke nødvendigvis utgjør et brudd på god presseskikk. Dagbladet hevder at bruken av bildet av Breiviks antrekk har en klar og direkte journalistisk relevans, og avisen holder fast ved at det var viktig og relevant å trykke bildet: «Den som studerer ansiktsuttrykk og påkledning på akkurat dette bildet nærmere, vil se at dette portrettet hentet fra morderens manifest – kan bidra til å få fram avgrunnen mellom Breiviks egen virkelighetsoppfatning og samfunnets syn på hans ugjerninger.»

